

Άλκης Μπαλτάς

Η ζωή μου μια παρτιτούρα

Ξέρει να βάζει ψυχή και να δίνει τέμπο στα πράγματα ακόμη και όταν δεν κρατάει την μπαγκέτα του. Ο μαέστρος της Συμφωνικής Ορχήστρας Κύπρου, με κάνει να αφουγκραστώ το σάουντρακ της ζωής του. Κάποιες φορές μιλώντας ψιθυριστά, άλλοτε ανεβάζοντας τον τόνο της φωνής του και άλλοτε με παύσεις ή και μόνο σιωπές. Όπως διευθύνει την ορχήστρα του.

Αυτός ο επιβλητικός κύριος, με το άσπρο παπιγιόν, το μαύρο φράκο και τα μαλλιά, που ανακατεύονται ρυθμικά με τη μουσική. Που πότε μοιάζει να ακροπατάει στις μύτες των ποδιών και πότε κουνάει τα χέρια και το κεφάλι με μανία. Που με την ξύλινη βέργα του, κάνει τα όργανα άλλοτε να σωπαίνουν και άλλοτε να σου κλέβουν την ψυχή και να τη ανεβάζουν ψηλά, τόσο, που λίγο ακόμη θα γίνει θρύψαλα. Και μετά τη μαζεύει απαλά... Και πριν καλά-καλά αναπνεύσεις την αρπάζει ξανά και την πετάει στα ύψη. Μυστηριακή, σχεδόν απόκοσμη. Έτσι είχε αποτυπωθεί –από μικρό παιδί– στο μυαλό μου η φιγούρα του μαέστρου. Είχε ταυτιστεί με τη βαριά ατμόσφαιρα της Μεγάλης Παρασκευής, όταν το κρατικό κανάλι ξεσκόνιζε τις μπομπίνες με τις διάφορες μουσικές εκτελέσεις των μεγάλων κλασικών, αλλά και με την ευφορία της Πρωτοχρονιάς, όταν συνδεόταν με τη Συμφωνική Ορχήστρα της Βιέννης.

Η εικόνα του αγέλαστου, αυστηρού κυρίου με τα χίλια πρόσωπα κατέρρευσε μέσα σ' ένα απόγευμα, όταν συνάντησα τον κ. Άλκη Μπαλτά. Στη ζεστή γωνιά ενός καφέ, στην καρδιά της παλιάς πόλης, τρώγομαι να μάθω από τι στόφα είναι φτιαγμένος ένας μαέστρος. Απέναντι μου κάθεται ένας γλυκύτατος κύριος, πρόθυμος να μου κατευνάσει την περιέργεια. Τον κοιτάω ανιχνευτικά. Αποπνέει μια ήρεμη δύναμη, καθώς εγώ ψάχνω για εξάρσεις, εκκεντρικότητες και ίσως μια

δόση παραφροσύνης. «Δεν μοιάζετε με δικτάτορα... Με "μαέστρο δικτάτορα"...» σπεύδω να διευκρινίσω. (Γελάει συνωμοτικά). «Αν ο μαέστρος πιστεύει ότι έχει υποτακτικούς και όχι συνεργάτες, μπορεί, ίσως, να πετύχει όντως ένα πολύ πειθαρχημένο παίξιμο. Δεν θα πετύχει όμως, το σημαντικότερο, να πάρει την ψυχή τους». Νάτο λοιπόν... Αυτό με την ψυχή. Θέλω διακαώς ν' ακούσω τι στο καλό συμβαίνει με τη μουσική και τις ψυχές. «Το δικό μας εργαλείο, είναι οι άνθρωποι. Ο βιολιστής έχει το βιολί του, ο πιανίστας το πιάνο, ο μαέστρος έχει να κάνει με μια ομάδα ανθρώπων. Είναι κι αυτό μια ερωτική σχέση. Ο κόσμος νομίζει ότι η επικοινωνία μας με τους μουσικούς γίνεται μέσα απ' τα χέρια... Τα μάτια όμως; Είναι μεγάλη υπόθεση τα μάτια. Τους στέλνεις και σου στέλνουν μέσα απ' αυτά. Είναι μια μυστηριακή σχέση όπως και ο έρωτας». Και η σχέση με το κοινό; «Είναι σαν να ζεις μια παράλληλη ζωή. Σαν να βρίσκεσαι κάπου αλλού. Την ώρα που διευθύνω δεν ξέρω αν έχω κόσμο πίσω μου. Στο χειροκρότημα το θυμάμαι». Και στους ακροατές πως φθάνει όλο αυτό; Πως το αντιλαμβάνονται; «Δεν υπάρχει κάτι για να αντιληφθούν. Λένε καμιά φορά δεν καταλαβαίνω την κλασική μουσική. Μα δεν υπάρχει κάτι για να καταλάβεις. Να νιώσεις μόνο... Όπως όταν βρεθείς απέναντι στην Ακρόπολη. Δεν χρειάζεται να ξέρεις από αρχιτεκτονική για να τη θαυμάσεις». Η αλήθεια είναι ότι δεν έχουμε παράδοση στην κλασική μουσική. «Κάποτε ένας αμερικάνος επισκέφθηκε το Hyde Park και εντυπωσιάστηκε. Σε μια γωνίτσα είδε έναν κηπουρό και του λέει "Wonderful! How much?"». Κάνει με το χέρι το σήμα των λεφτών. «Ο άλλος τον κοιτάει..."Two hundrend years!"». Με συνεπαίρνει που μιλάει με εικόνες. «Εάν αιωνίως, μένω σε ένα μέρος άγονο χωρίς δέντρα, χωρίς τίποτα... Θα το αγαπήσω γιατί αυτός θα είναι ο τόπος μου, αλλά δεν θα έχω γνωρίσει κάτι άλλο. Είναι πολύς κόσμος που δεν έχει γνωρίσει το ωραίο». Η αγωνία του, είναι να μεταλαμπαδεύσει ως μουσικός αυτή την αισθητική απόλαυση, σε όσο το δυνατό περισσότερους ανθρώπους. «Ο Σόλωνας Μιχαηλίδης, δάσκαλος μου, έλεγε πάντα ότι αν σε κάθε μια από τις προσπάθειες που κάνεις, κερδίζεις έστω κι έναν ακροατή, τότε έχεις πετύχει». Μου εξιστορεί ένα περιστατικό με μια ηλικιωμένη κυρία, σ' ένα

αποκομμένο νησί της Ελλάδας. «Τη συνάντησα την επόμενη της συναυλίας, στην παραλία και σφίγγοντας με στην αγκαλιά της μου λέει “καλά έπρεπε να γίνω 85 χρονών για ν’ ακούσω αυτό το θείο πράγμα;”».

Βυθίζομαι στην πολυθρόνα, απολαμβάνοντας τη μουσική υπόκρουση που βάζει στις φράσεις. Άλλοτε μιλάει αργά και ψιθυριστά και άλλοτε με μπρίο δυναμώνοντας την ένταση. Η συζήτηση περιστρέφεται γύρω από τη σφαιρικότητα του ανθρώπινου μυαλού. «Δεν μπορείς να γνωρίσεις την ποίηση μελετώντας μόνο στιχάκια από ημερολόγια, ούτε να μυηθείς στη λογοτεχνία διαβάζοντας μόνο Άρλεκιν. Ο άνθρωπος έχει πληθώρα αναγκών. Φανταστείτε εμένα με την παρέα μου σε μια ταβέρνα να τραγουδάμε Σούμπερτ... Με Τσιτσάνη θα διασκεδάσουμε βέβαια!». Είναι πεπεισμένος ότι οι μεσογειακοί λαοί, διαθέτουν περισσότερα ταλέντα, σε σχέση με τους βόρειους. Μας λείπει όμως η παιδεία. «Ξέρετε πόσα παιδιά εκεί έξω δεν έχουν συναντηθεί ποτέ με το ταλέντο τους;» Εσείς πώς συναντηθήκατε με το ταλέντο σας; «Γεννήθηκα σ’ ένα σπίτι γεμάτο μουσική». Οι εικόνες που περιγράφει ζωντανεύουν ήχους από Χάϋδν, Μότσαρτ, Μπετόβεν. «Τις Κυριακές κάναμε κουαρτέτο. Η μαμά έπαιζε πρώτο βιολί, εγώ δεύτερο, ο μπαμπάς ερασιτέχνης έπαιζε βιόλα και ο αδερφός μου ο Ρένος τσέλο. Αν ερχόταν και κάποιος φίλος, ο Βύρων Φιδετζής ... Εκεί να δεις γλέντια! Οι περαστικοί νόμιζαν ότι ήταν Ωδείο και σταματούσαν για να γράψουν τα παιδιά τους». Νιώθει πολύ τυχερός που μεγάλωσε σε ένα τέτοιο περιβάλλον. Το πρόσωπο του φωτίζεται. «Είχα την απίστευτη χαρά -ίσως να ήμουν και ο μοναδικός μαέστρος στον κόσμο- όταν διηύθυνα την Κρατική Ορχήστρα Θεσσαλονίκης, στο αριστερό μου χέρι να παίζει η μητέρα μου και στο δεξί ο αδερφός μου. Ήταν ήδη εκεί, όταν ανέλαβα».

Θυμάται με νοσταλγία που ξενυχτούσαν μαζί με τον αδερφό του - 4 χρόνια μεγαλύτερο- περιμένοντας πως και πως την εκπομπή απ’ τη Βοστώνη. «Το ραδιόφωνο έπαιζε μόνο ελαφρολαϊκά και κάθε Τρίτη, καθόμασταν μέχρι τα μεσάνυχτα, για να ακούσουμε εκπομπή με κλασική μουσική από την Φιλαρμονική της Βοστώνης». Έφερνε και κάτι λίγα βινύλια ο μπαμπάς στο σπίτι, παρά τις περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες. «Ακόμη και σήμερα, όταν παίζουμε κάποια κομμάτια, είναι

σαν να ακούω το χρατς-χρατς της βελόνας στο πικ-απ. Ανεξίτηλες χαρακιές στη μνήμη». Μιλώντας για τους γονείς του, στέκεται στο πόσο ήπιοι και γλυκύτατοι άνθρωποι ήταν, ενώ μου εξηγεί και την ιδιαίτερη σχέση του με το νησί, αφού η μητέρα του είχε ρίζες εδώ. «Ο παππούς, καταγόταν από το χωριό Καλλέπεια της Πάφου». Μου λέει ακόμη για τη θεία του τη Βεατρίκη Σαββίδου, γνωστή παιδίατρο στην Αγλαντζιά για πάνω από 50 χρόνια, για τα μπάνια που έκαναν τα καλοκαίρια στην Κερύνεια, αλλά και για τη γιαγιά την Ηπειρώτισσα που αφιέρωσε μεγάλο μέρος από το ποιητικό της έργο στην Κύπρο. «Μέχρι τα 90 της είχε πλήρη διαύγεια και αλληλογραφούσε με όλους τους διανοούμενους της εποχής». «Τα ποιήματα αυτά έχουν πνοή» έγραψε κάποτε ο Κωστής Παλαμάς, για την Χρυσάνθη Ζιτσαία. «Τη θυμάμαι να κάθεται με μισόκλειστα μάτια και να ψιθυρίζει ακατάπαυστα λέξεις ...

Πάντα μ'ένα στίχο αναπνέω και ζω

Μ'ένα στίχο προσεύχομαι

Κάτω από ένα στίχο στεγάζομαι

Πάνω σ'ένα στίχο ακουμπάω να μη πέσω.

Αυτοί οι στίχοι της γράφτηκαν και στο μνημείο της».

Η Νομική προέκυψε, φαντάζομαι, από επιμονή των δικών σας για ένα έξτρα εφόδιο; «Ακριβώς!» γελάει. «Και μην με ρωτήσετε τίποτα, έχω ξεχάσει τα πάντα». Ξεσκονίζοντας θύμησες, μου μιλάει για τη μαύρη εποχή της Χούντας. «Η δική μου οικογένεια ήταν του Κέντρου. Είχα όμως την ατυχή έμπνευση, όσο ήμουν ακόμη φαντάρος, να ψάξω να μάθω για τους μεγάλους Ρώσους συνθέτες. Μια παλιά ετήσια συνδρομή σ' ένα ρώσικο περιοδικό, ήταν αρκετή για να με κατηγορήσουν ως κατάσκοπο των Ρώσων. Έφαγα και μια δυο φάπες, έχασα και την υποτροφία που είχα στο ΑΠΘ». Ενώ ετοιμάζει τις αποσκευές του

για Βερολίνο, η επιστράτευση τον Ιούλιο του '74 τον στέλνει στον Έβρο. Η προθεσμία για τις εξετάσεις λήγει κι η απάντηση... «Ξεχάστε το κύριε εδώ είναι Γερμανία!» Στάθηκε όμως τυχερός. «Παρενέβη ένας καθηγητής, του οποίου ο πατέρας είχε πολεμήσει στην Κρήτη το '40 και έτρεφε μεγάλο θαυμασμό για την Ελλάδα. Έγινε φασαρία και δέχθηκαν να κάνω εξετάσεις μόνος μου. Εντελώς αλλοπρόσαλλο για τους γερμαναράδες». Το Βερολίνο της δεκαετίας του '70 -αν και μισό- τον μέθυσε. «Ένας άλλος κόσμος, ζωηρός συναρπαστικός. Σε όλους τους

τομείς. Η μουσική παντού! Οι δυνατότητες για ακούσματα απίστευτες. Με δύο μάρκα μπορούσες να παρακολουθήσεις συναυλία, όρθιος». Επιστρέφοντας στην Ελλάδα η πρώτη του εμπειρία ως μαέστρος ήταν στην Κρατική Ορχήστρα Αθηνών. Με καλλιτεχνικό διευθυντή τον Χατζιδάκι. «Τρομερή προσωπικότητα με απίστευτα ανοιχτό μυαλό. Με το που ανέλαβε τους είπε "Βαγέθηκα τους γέγους φέγχτε μου νέους"». Σκάω στα γέλια καθώς μιμείται το χαρακτηριστικό «ρ» του Χατζιδάκι. Κάνοντας μια αναδρομή στους σταθμούς της καριέρας του ως καλλιτεχνικός διευθυντής μετράει εννέα χρόνια στην Κρατική Ορχήστρα Θεσσαλονίκης, σχεδόν τέσσερα στην Εθνική Λυρική Σκηνή, άλλα δύο στα Μουσικά Σύνολα της ΕΡΤ, 14 στο Φεστιβάλ της Πάτμου, πέντε στην Συμφωνική Ορχήστρα της Φιλαρμονικής Εταιρείας (Παλαιάς) Κέρκυρας... Αμέτρητες συναυλίες στα περισσότερα μέρη της γης, σε στρατόπεδα, πάρκα, φυλακές... Μέσα σε όλη αυτή την πορεία δεν έλειψαν τα στημένα πολιτικά παιχνίδια, οι παρεμβάσεις και οι πιέσεις. Ωστόσο ανέπτυξε τη δική του μορφή αντίστασης. «Έχω εκπαιδευτεί στις παραιτήσεις. Το έχω κάνει ήδη τρεις φορές και δεν θα διστάσω να το κάνω ξανά, αν χρειαστεί. Μουσικός σπούδασα. Δεν σπούδασα διευθυντής. Και ευτυχώς υπάρχει ένα θείο δώρο που δεν μπορεί κανείς να μου το πάρει, ούτε με ρουσφέτι, ούτε με τίποτα. Αυτό της σύνθεσης. Μπορώ και μόνος μου στο γραφείο μου». Μου εξομολογείται ότι αυτό που του λείπει περισσότερο τα τελευταία χρόνια είναι η διδασκαλία. «Οποιοσδήποτε με καλούσε τώρα να κάνω έστω ένα μάθημα, μπορεί και να τον πλήρωνα κιόλας!».

Ρωτώ τι τον έχει συγκλονίσει περισσότερο στη δουλειά του και επιλέγει να μου διηγηθεί μια ιστορία. «Στο τέλος μιας συναυλίας, που παίζαμε για παιδάκια 7-8 ετών, ρώτησα πως τους φάνηκε. Οι αντιδράσεις ήταν οι συνήθεις, ευγενικές και τυπικές. Ένα παιδάκι καθότανε στη γωνία αμίλητο. Η δε μούρη κατεβασμένη μέχρι το πάτωμα. "Γιατί είσαι έτσι αγόρι μου;" Καμία απόκριση. "Δεν σου άρεσε;" "Μου άρεσε πολύ!" "Τότε;" Δεν μου έλεγε. Επέμενα. "Αμα σας πω δεν θα θυμώσετε;" "Υπόσχομαι!" τον παρακινώ. "Είμαι ενοχλημένος" μου λέει. "Και γιατί;" "Γιατί ήταν μια υπέροχη μουσική, ήθελα να την ακούσω και εσείς

μπροστά μου με ενοχλούσατε!” Στην αρχή πάγωσα . “Και τι έκανες ;”
“Έκλεισα τα μάτια!” Η επιθυμία αυτού του πιτσιρικά να απορροφηθεί, να
χωθεί μες το μεδούλι του ήχου και να νιώσει την ομορφιά της μουσικής,
με συγκίνησε».

Στην Κύπρο βρίσκεται από το 2011 για τη Συμφωνική. «Αυτή τη στιγμή
είναι περισσότερο Ορχήστρα Δωματίου με 41 μουσικούς. Αυτήν την
τόσο καλή Ορχήστρα πραγματικά την αγαπάω». Όνειρο του είναι να τη
δει να μεγαλώνει. «Θα το ήθελα πολύ -έστω και όταν φύγω- να
μετεξελιχθεί σε μια Συμφωνική των 65 -70 ατόμων». Τον μαγεύει
ακόμη η μεταφυσική πνευματικότητα της Πάτμου αλλά και η μουσική
τρέλα της Κέρκυρας. «Περπατάς στο δρόμο και βλέπεις τα πιτσιρίκια με
το κόρνο, το τρομπόνι, το βιολί... Βγαίνει ο χασάπης κι αντί για
καλημέρα σε ρωτάει “Τζόγια μου, Ριγκολέτο πότε θα κάνεις;” Με έχουν
ρωτήσει και αλλού... Αν είμαι Παναθηναϊκός ή Ολυμπιακός».

Με την ώρα η κουβέντα μας αγγίζει ευαίσθητες χορδές. Μου λέει για
τον έρωτα, πόση δύναμη εσωτερική και ηρεμία σε γεμίζει, όταν
ωριμάσει και γίνει αγάπη. «Είναι υπέροχο να κυλάει η ζωή σου έχοντας
κάποιον να σου κρατάει το χέρι. Σου δίνει πάθος για ζωή». Κι η
απώλεια; Παύση... Και μετά σιωπή. Μου κάνει νόημα με το χέρι ότι δεν
θέλει να μιλήσει. Και το σέβομαι. Στο βλέμμα του διακρίνω έντονο τον
πόνο. «Με θλίβει το πόσο ανίσχυροι ήμαστε μπροστά στην απώλεια». Ο
χρόνος γιατρεύει... Αλλά φθείρει κιόλας. Χαμογελάει. «Εάν είναι έξυπνος
κανείς συμβιβάζεται από νωρίς. Και νομίζω ότι καλά προετοιμάζομαι.
Νιώθω ανακούφιση στη σκέψη ότι ακόμη και στη μεγαλύτερη δυσκολία
που μπορεί να φέρει το πέρασμα του χρόνου, θα έχω κοντά μου αυτή
την “κυριούλα” να με κρατάει απ’ το χέρι. Τη ΣΥΝΘΕΣΗ. Μπορεί να
σκαρώσεις κάτι ασήμαντο... Το ταξίδι όμως το έχεις κάνει». Μπορεί να
μην κρατάει την μπαγκέτα του, νιώθω όμως ότι φτάσαμε στο τέλος.
Φεύγοντας τον ευχαριστώ, για ένα ταξίδι γεμάτο ήχους και εικόνες.